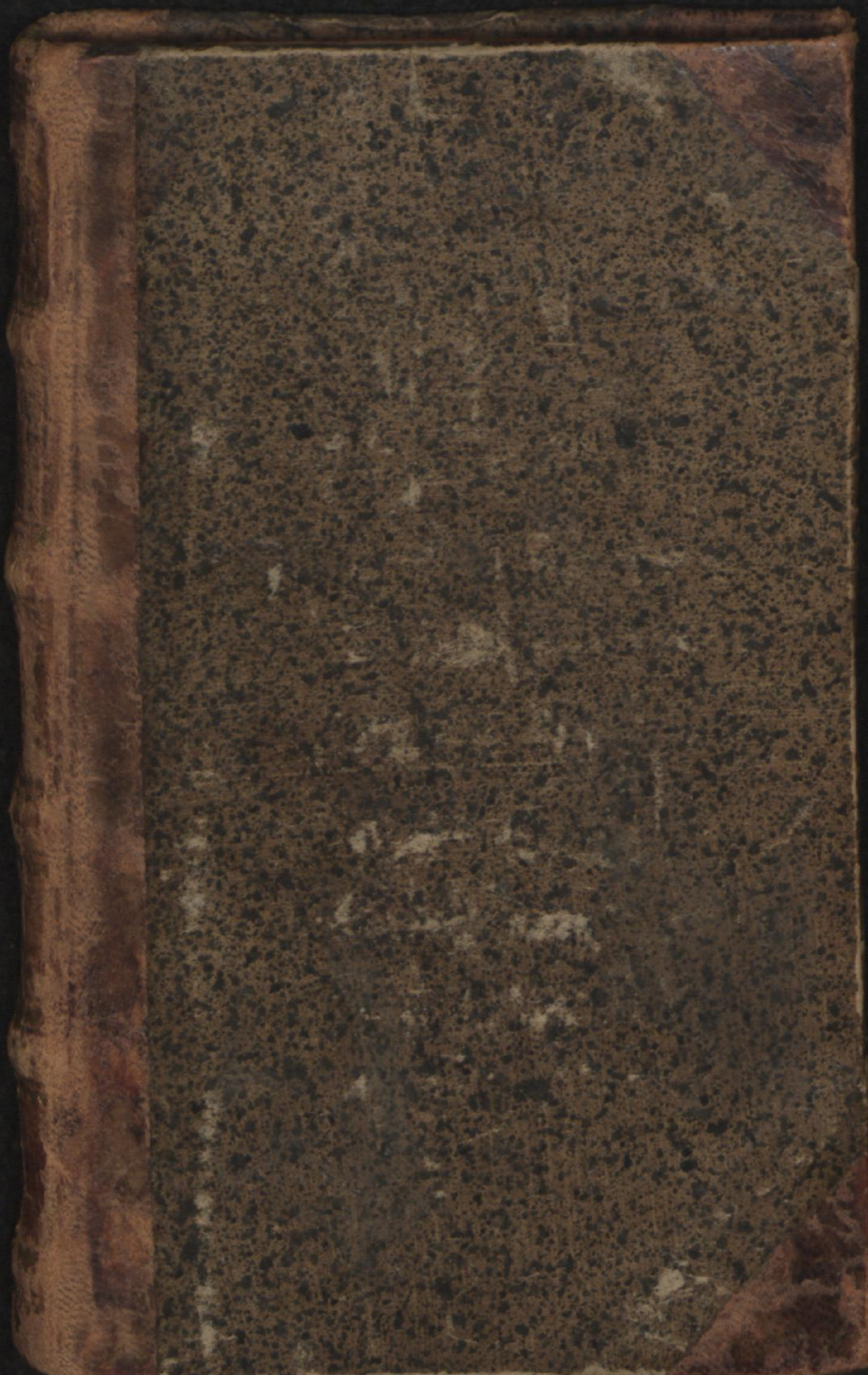
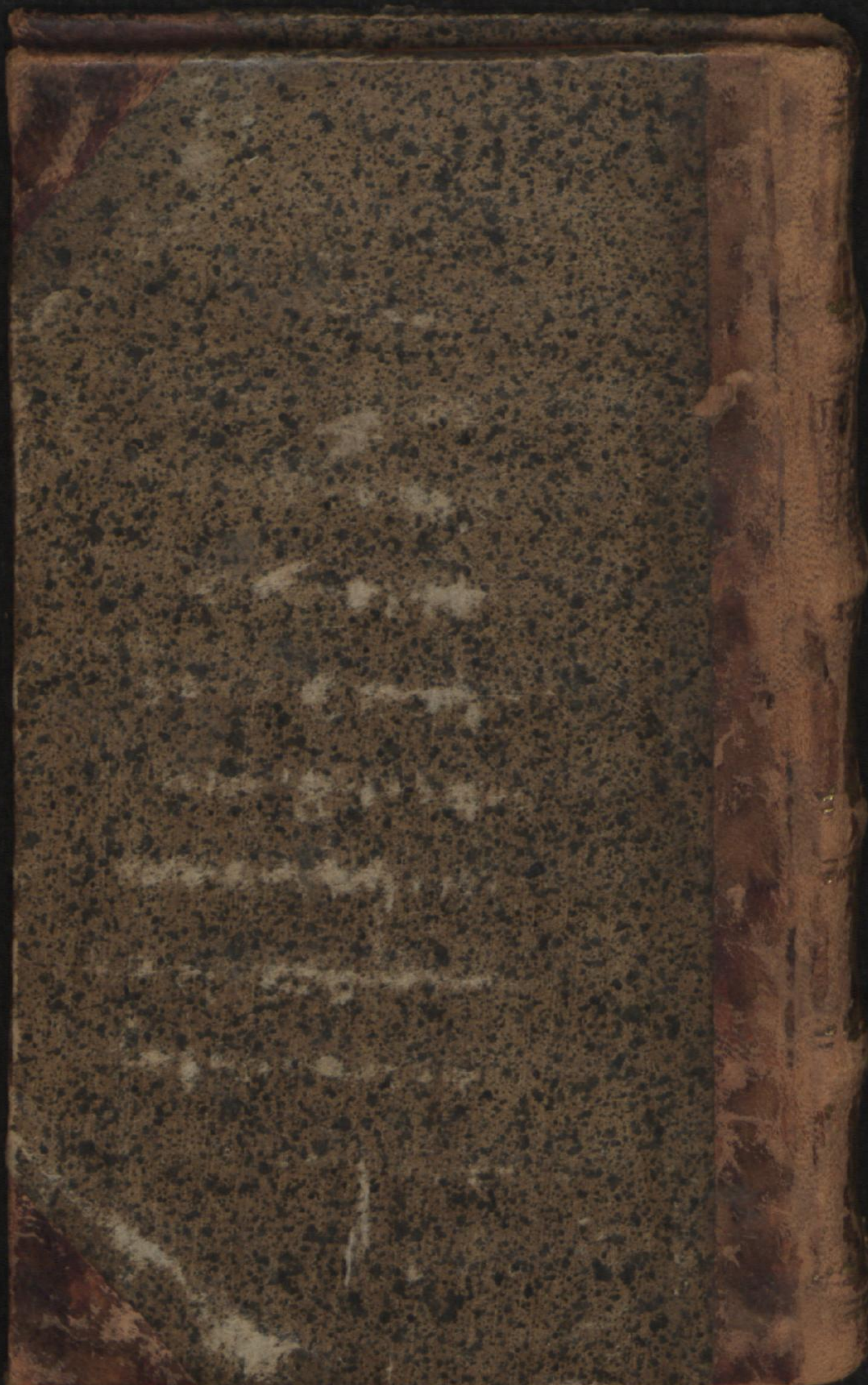
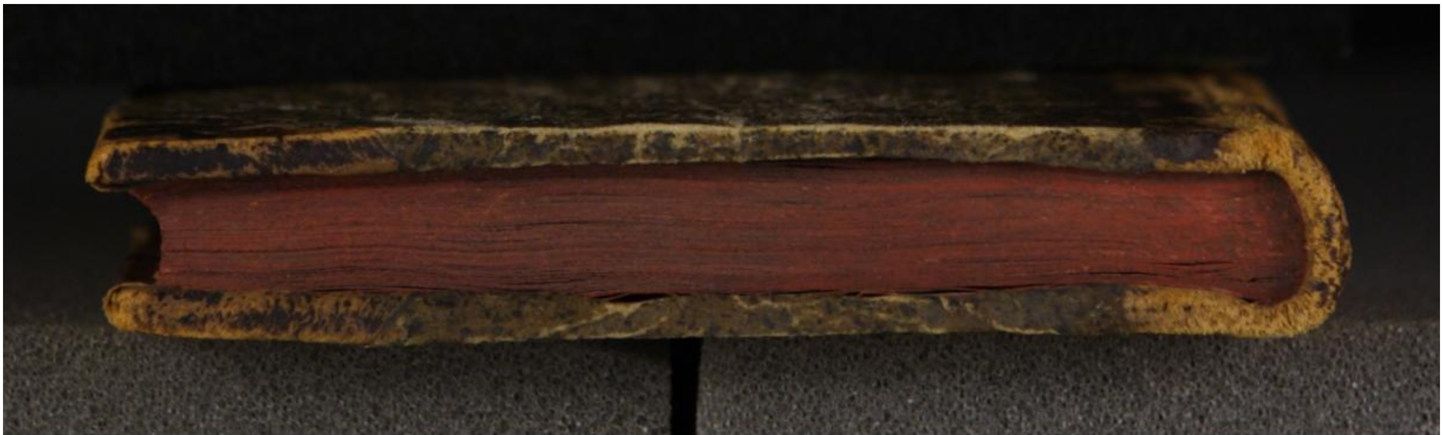

M Fischer fecit

12-13-29

It ret Christeligt Leffnitz Begyndelse.

I. Om en sand Penitentz.

2. Om Skrifftemaal.

3. Om Beredelse til det Høyuerdige Sacramente / Met sine Fem Spørsmaal.

4. Huorledis mand skal Trøste it Menniske som skal dø.

5. Summen paa vor Salighed.

Ved Johannem Borner / Fordanskit aff Jacob Mattßn Kiøbenhaffn.

1592.

TJl at begynde it ret / fromt / Christeligt oc Euangeliske leffnit (huilcket nu flere rose sig aff / end bewise) er fornøden / at gantske flitelig oc ydmygelig bede Gud / at hand føder oss igen aff ny / formedelst den Heligaands igenfødelse / affører oss det gamle Menniske / dræber i oss all ond kiødelig lyst oc begiering / oc hues oss aff Naturen medarffuit er / giffuer oss

vort syndige Leffnitz for-
bedring / at wi her effter
kunde vere døde aff syn-
den/ oc leffue den HER-
re CHristo oc i CHristo.
Der for skulle wi vel giff-
ue act paa/ huad Johan-
nes den Døbere / CHri-
sti forløbere / lærer / der
tth: hand saa siger. Bedrer
5. eder/ Himmerigis Rige
: 3. er nær/ Bereder HER-
RENS Vey / oc giø-
rer hans Sti ret. Alle
Dale skulle opfyldis / oc

alle

alle Bierge oc Høye skulle fornædris / oc det som kraagit er / skal rettis / oc det som wiæffnt er / skal bliffue slet Vey. Det er / alle ydmyge skulle ophøyes / oc alle Hoffmodige skulle fornædris.

Dissligist der Johannes laa fangen / kom Jesus til Galileam oc predickede ocsaa Penitentz / oc Euangelium om Gudz Rige / oc sagde / tiden er fuldkommen / oc

Guds Rige er nær / Be-
ar: 1. drer eder oc troer Euan-
gelium.

Item / der Peder pre-
dickede for Jøderne / oc
to: 2. holt dem deris Misgier-
ning for / huilcken de
haffde bedreffuit imod
CHristum / da forfære-
dis de oc begierede raad /
Da sagde Peder / Giører
Penitentz / oc huer lade
sig døbe i JEsu CHristi
Naffn / til Syndernis
forladelse / saa skulle i an-
name

name den Helligaands gaffue. Oc der effter ocsaa i det tredie Capitel siger hand atter til Jøderne / Saa giører nu Penitentz / oc omuender eder / at eders Synder skulle vdslettis. Act:

Her aff følger nu / at huer Christen Predickere bør / effter CHRisti oc hans Apostlis Exempel / først at lære Folck oc predicke dem Penitentz / at det kiødelige sind kand omuen-

omuendis til det aande-
lige / oc det som er med-
født aff Adam / kand
dræbis oc dø / oc forme-
delst Guds Naade slet
vdrensis / oc Dieffuelens
Rige kand driffuis vd
aff vore Hierter / om wi
ellers ville vere GVds
Tempel / i huilcke den
HElligaand kand bo.

Oc det gaar her icke
anderledis til / end som
met Agergierning / skal
Ageren vere Fructsom-
melig /

melig/ da maa alle stocke
oc Knubbe/ Tidzel oc
Torne Grene oc Træer/
oc alt andit Wnyttigt
Tøy først bort tagis oc
affrensis/ Siden skal
mand pløye hannom oc
vel arbeyde hannom vd
igennom/ saa kand hand
da anname Sæden/ oc
bære offuerflødig Fruct.
Lige saa her/ før end den
HEllig Aand arbeyder i
oss/ da maa tilforn for-
medelst Guds Naade/

vdrensis aff vore Hier-
ter / all Ondskaff / egen-
retferdighed / Fromhed/
fortrøstning paa oss selff /
met all ond Lyst oc Kier-
lighed / om Guds Ordz
Sæd skal bliffue oc huile
fructsommelig i oss.

Der for giffuer denne
lille Bog oss først tilkien-
de / huad den retskaffene
Penitentz er / Der nest
huorledis it CHristeligt
Skrifftemaal skal vere
skicket. Oc huorledis
mand

mand skal berede sig til
det Høyuærdige CHRi-
sti Legoms oc Blodz Sa-
cramente. Der til er oc set
her hos en kaart vnder-
uisning / som kand læsis
for de Menniske som skul-
le dø / Oc her er endelig i
en kaart Summ begre-
bit / alt det som hører til
it CHRistelígt Leffnit.
Som er / huorledis wi
met Troen skulle holde
oss op til Gud / oc met
Kierligheds gierninger

see her nedre til oss oc vor Næste. Men at wi kunde befatte saadant i hiertit/ oc det icke skal alleniste bliffue i Bogen eller i Ørene. Der hielpe oss Gud til/ formedelst sin Aand/ for sin kiere Søns vor HErris oc Salig-giøreris skyld. Amen.

Om en ſand Penitentz/ Den Førſte Part aff denne Bog.

Hvad Penitentz

FOr det Første / Effterdi denne vnderuisning skal vere om Penitentz / Da bør oss først at lære huad Penitentz er. Penitentz effter som det brugis vdi skrifften / er vort Kiøds daglige dræbelse / ved huilcken Synden / Begiering oc Last / som theer sig i vort Kiød / oc locker oc drager oss til det Onde / dempis oc vdrenssis. Aff huilcket der følger Aandsens fornyelse / det er /

Lyst

Lyst oc Kierlighed til det Gode / men Had oc Uwillie til det Onde. Saadan Død aff Synden / oc forfremmelse i det gode at sky Synd / oc giøre det gaat er / det kaldis oc er en ret Penitentz / der Gud tæckis oc er behagelig.

For det Andit / maa saadan Penitentz icke vare en Time eller to / en Dag eller to / men skal daglige øffuis / all vor Liffs tid igiennom / at it

Men=

Menniſke bliffuer ſtedze
io mere oc mere gramm
oc hadſk imod Synden /
oc bekom̃er Lyſt oc Kier=
lighed til det Gode / til
ſaa lenge at hand bliffuer
ſlet oc aldelis reen fra al=
le Synder / Huilcket der
ſkal ſkee / naar wi ſkulle
opſtaa / oc dette vort nær=
uerendis Legome bliff=
1. Cor: 15. uer wdødeligt / ſom S:
Pouel i den Epiſtel til de
Corinther ſiger / Men
dis imellom / varer den
Kamp oc Strid imellom
Kiødit

Kiødit oc Aanden / som
S: Pouel taler om til de Gal
Galater / oc S: Peder 1. P
ocsaa. Saadan Aand-
sens Kamp imod Kiø-
dit / er Penitentzis Off-
uelse oc Kaars / som giør
dette Liff keedsommeligt
oc hadeligt / oc driffuer
oss til det Euige Liff.

For det Tredie / Til
saadan Strid imod Kiø-
dit / oc at dræbe den Lyst /
haffue alle Christne sortt
sig / der de i Daaben for-
sage Dieffuelen oc hans

indskiudelse / oc bliffue
hans Fiender oc Mod-
standere / tage CHristi
Kaars paa sig / vnder
huilcket de ville mandelig
stride / lige som vnder en
Bannere. Der for er en
Christens gantske leffnit /
en idelig Penitentz / en e-
uig Kamp oc Strid / vdi
huilcken ingen Ro eller
Huile / men Møye oc ar-
beid er at søge / Det meen
m: 6. S: Pouel til de Rom-
mere / Vide i icke / siger
hand / at alle wi som ere
døbte

døbte i CHRistum JE-
sum / wi ere døbte i hans
Død / Saa ere wi io be-
graffne met hannom for-
medelst Daaben i Dø-
den / paa det at lige som
CHRistus er opuact fra
de Døde formedelst Fa-
derens Herlighed / Saa
skulle wi ocsaa vandre v-
di it nyt Leffnit.

J disse Ord beskriff-
uer Apostelen gantske
klarlige / alt det tilforn
sagt er om Penitentz /
huorledis wi vdi Daa-

den begynde met Chri-
sto at dø aff Synden/ oc
at bliffue leffuendis vdi
Dyd oc reenhed. Der for
er Penitentz huer Chri-
sten fornøden/ for sin
Daabs skyld/ Ja Peni-
tentz er en Offuelse oc
fuldkommelse paa det/
der begyndis i Daaben/
som er/ Syndens druck-
nelse oc Dødelse/Lige som
den er nu en Christen for-
nøden/ saa maa den oc-
saa skee friuillig/ icke
tuingd met Bud/ eller
Sed-

Seduane eller Straff/ oc andit saadant.

For det Fierde/ Huæden bekommer ieg da saadan Lyst oc friuillighed til Penitentz/ der ieg dog megit mere finder i mig en wlyst oc wuilighed der til? Suar. Lige som den spræcke oc Vee aff Saar giør den siuge en attraa oc begiering effter Lægen oc effter Sundhed. Saa driffuer oc Syndsens følelse/ oc Samuittigheds nagg oss til Penitentz/ oc

giør oſſ hende behagelig oc ſød/ Saa er Syndens Bekiendelſe oc følelſe en begyndelſe til Penitentz/ Men huorledis kommer ieg til Syndens bekiendelſe / der ieg dog ſlet intet miſhager hende? Suar / ſaa ſom Jeremi-

ere: 31 as Prophete ſiger / Omuend mig O Gud / ſaa bliffuer ieg omuendt / thi du HERRE eſt min Gud. Thi effter at du haffuer omuendt mig / haffuer ieg giort Peni-

tentz /

tentz/ eller bedrit mig/ oc effter at du haffuer vijst oc aabenbarit mig det (mine Synder meen hand) da slar ieg mig paa Lænderne/ det er/ ieg haffuer dempit min Lyst oc begiering.

Aff disse Prophetens Ord seer du/ huæden Syndens Bekiendelse oc Penitentzis Begyndelse Kommer/ Som er/ aff Gud/ aff hans Naade oc Omuendelse/ som oc Gud selff siger ved Za-

chari-

cha: 10. chariam Prophete Jeg
vil omuende dem / fordi
ieg forbarmer mig offuer
dem / oc de skulle vere
(mig meen hand) kier-
komne oc behagelige/som
de vaare før end ieg bort-
kaste dem (hand meen /
for deris Synders skyld)
Her hører du io klarlige
nock / at Gud vil omuen-
de oss / oc giøre oss sig be-
hagelige / aff Naaden.
Der for beder Propheten
Psal: 80. i Psalmen / HERRE
Gud Zebaoth trøst oss /
oc

oc lad dit Ansict skinne/
saa bliffue wi helbrede/
Aff dette kand mand vel
lære/ at om Gud icke
met Naaden omuender/
da bliffuer ingen ret oc
bestandig Penitentz be-
gynt.

For det Femte/ be-
gynder Gud at omuen-
de oss/ naar hand holder
oss sine Budord for/ vdi
huilcke wi see/ at wi ere
fulde aff alle Synder/
haffue icke huldit it aff
hans Bud/ oc da straf-

fer vor Samuittighed
oſſ / Men paa Budorde-
ne trenger Guds Dom
oc Sententz / huilcken
der fordømer oſſ til den
Euige Død / efftherdi wi
icke haffue huldit Bud-
ordene / Thi ſaa ſiger
ch: Gud/ huilcken Siæl ſom
8. ſynder/hun ſkal dø/Saa-
dan Guds Dom oc ſen-
tentz / er ſandru oc Ret-
ferdig/ Streng oc Alluor-
lig kand icke ryggis/ men
kaart affſagd / Synden
maa ſtraffis met den E-
uige

uige Død / effter som Gudz Dom lyder / thi den Euige Død er den Besolding / met huilc-ken Synden maa beta-lis. Naar nu Hiertit oc Samuittigheden hører saadan Gudz Dom / oc røris der aff / da forskrec-kis det / skelffuer oc beff-uer / veed aldrig huort det skal hid eller did / for saadan Skarp oc streng Dom / huilcken det icke kand vndfly. Ron

Men huorledis skal ieg nu bliffue fri oc løs fra saadan Dom? Suar/ Om ieg met all ydmyghed/ ia met skelffuen oc beffuen giffuer mig vnder den Dom/ bekiender den at vere sandru oc ret/ giffuer mig der i skyldig/ klager min Fordømmelse for Gud/ som wi see i Psalmen at Propheten der føler saadan Dom/ oc affbeder den for Gud. Læs den Første oc den Tredie Penitentz Psalme.

me. Ach HERRE straff mig icke i din vrede / oc reffse mig icke i din grumhed. Thi dine Pile sidde i mig / oc din haand trycker mig. Der er intet sunt paa mit Legome for din Trwen / oc der er ingen Fred i mine Been for mine Synder. Thi mine Synder gaa offuer mit Hoffuit / oc ere bleffne mig suaare som en suaar Byrde. Her hører du huor ynckelig hand klager / at hand trengis

Psal oc

aff Guds Dom / oc aff
sine Synder / Thi her
kand mand vel holde sig
for ladder (som mand
pleyer at sige) der som
saadan aluorlighed aa=
benbaris / der ocsaa En=
glene skelffue for / som
mand siunger. See saa
kommer du til Syndens
Bekiendelse. Saa føler
du Samuittighedens
Smerte / at hun er saa
ydmygit oc bleffuen til
intet / der aff kommer
Fryct / naar du anseer
Guds

Gudz Bud / oc holder dit Leffnit der imod. Oc betracter siden den Dom oc Straff som fældis off-uer saadan din Offuer-trædelse.

For det Siette / men efftedi det er wbestan-digt oc icke varigt / som afftuingis met Fryct / da maa saadan Fryct vd-driffuis formedelst Kier-lighed / Men huorledis gaar det til? Saa / at du nu ocsaa tager dig til hierte den Barmhiertig-

ste

ste Faders Allernaadig-
ste tilsagn oc løffte / der
saa siger ved Ezechiel
Prophete / Saa sandelig
som ieg leffuer / siger den
HERRE GUD / vil
ieg icke at den Ugudeli-
ge Syndere skal dø. Jeg
haffuer icke behagelighed
i hans Død / men at
hand omuender fra sine
veye oc leffuer. Disse oc
andre saadanne Ord /
som der findis mange
hos Propheterne / maat
du tage dig inderlig til
hierte /

ech: ... oc 31.

hierte/ forlade dig gant-
ske oc aldelis der paa/ oc
tro dem met en ret tillid/
at dig skal skee effter disse
Ord/ at Gud er dig saa
Gunstig oc Barmhier-
tig/ som disse Ord lyde/
Merck besynderlig det
Gud siger ved Jsaiam
Prophete/ Jeg Jeg aff- Jsa 43
sletter dine Synder for
min skyld/ oc ieg vil icke
ihukomme dine Synder.
Som der oc staar i Je- Jere
remia. Merck at hand
klarlige siger/ for min

 skyld

skyld / icke for din skyld / icke for dit skrifftemaals skyld / Som Gud oc i E=
Ezech: 36. zechiele siger / i det aller=
klarligste / Jeg skal rense eder / icke for eders skyld / som der samme sted eff=
terfølger / men for mit Hellige Naffns skyld / huilcket i dog før haffue vanhelligit oc bespottit / vil ieg rense eder / forny oc benaade eder / Det skulle i vide / at ieg vil oc skal icke giøre det for eders skyld.

Det

Det er oc saare trø-
stelige Ord / der Gud til-
siger dem / hand vil icke
giøre det for vor skyld wi
som icke ere Fromme / ey
heller lade det for vore
Synders skyld / endog
wi haffue før vanærit
hans Naffn / Men for
sit Naffns skyld. Om du
nu aff gantske Hierte tro-
er / at Gud er dig Gun-
stig / oc haffuer dig saa
kier / huorledis skulde da
icke dit Hierte inderlig el-
ske hannom igen / oc haff-

ue Lyst oc Behagelighed til hans villie? Efftersdi den høye Maiestat / saa hiertelig elsker dig forlader dig dine Synder / oc tilsiger dig det Euige Liff / uforskylt / udaff sin blotte Naade.

For det Siuende / Men du siger / Ja / vaar her ey tilforn i den Femte Punct sagt / at Synden maa alt straffis / lige som Gudz Dom lyder / huorledis skal ieg da tro / at Synderne forladis

mig

mig wforskylt oc aff naa-
den? Suar / Her kom-
me wi nu dybere ind i
den Faderlige kierligheds
rigdom. CHristus siger Luc: 2[illegible]
om sig selff / at hand
maatte lide / oc opstaa aff
døde / som skreffuit er / oc
lade predicke i sit Naffn
Penitentz oc Syndernis
forladelse iblant alle
Folck. Merck her / at
CHRistus met sin Død
haffuer fortient oss Syn- S[illegible]
dernis Forladelse / som der[illegible]
S. Pouel til de Rom- forl[illegible]
del[illegible]
Rom[illegible]

mere siger / CHristus er
giffuen hen i Døden for
vore Synder / oc opstan-
den igen / at wi skulde
bliffue Fromme oc Ret-
ferdig giorde / Det er /
met sin Død haffuer
hand betalit for vore
Synder / oc offueruun-
dit den Euige Død. Det
beuiser oc den HEllige
a: 53. Prophete Isaias / oc si-
ger / HERREN ka-
ste vore Synder allesa-
men paa hannom / Oc
Faderen siger der i sam-
me

me sted saa. Jeg haffuer slagit hannom / det er / min Søn / for mit Folckis Synders skyld.

Merck her den vsigelige Kierlighed / söm Gud haffuer til oss / at hand straffede vore Synder paa sin egen Søn / hannom slaer hand / hannom giffuer hand i Døden / legger sin vrede oc Dom paa hannom at bære for oss / paa det wi maatte bliffue vforderffuede / oc euig leffue. See

nu /

nu / saa er Guds Dom fyldist giort oc Synden straffit.

Men vilt du sige / Ja huad hielper det mig / at CHRistus saa haffuer lidt oc er død ? Suar / Saa hielper det dig / Om du met en ret Tro / met all tillid / oc met fuld fortrøstning giffuer oc forlader dig paa hans Død / Saa / at du visselig troer / hand er Død for dig / oc haffuer bøt oc giort fyldist for dine Synder /

da

roen.

da ſkeer dig viſſelig ſom
du troer / Saa ſant ſom
CHRiſtus er død / ſaa
ſant ere dine Synder dig
forladne oc forligte / oc
ſaa ſant haffuer du oc en
Naadig Fader i Himme-
len. Der for ſiger CHri- Mat.
ſtus ſaa offte i Euange- 19.
lio / Ver Frimodig / tro / Luc:
dine Synder ere dig for-
ladne. Item / din Tro
haffuer hulpit dig / haff-
uer giort dig ſalig. Item /
dig ſkee ſom du trode / Oc
mange flere ſaadane trø-

 ſtelige

stelige Ord. Saa gielder det om Troen allene / huilcken der forener oc giør oss it met CHristo vor HERRE.

For det Ottende / Men huorledis gaar det til / oc huorledis skal ieg forstaa det / at Synderne forladis mig for Christi skyld / oc ieg bliffuer it met hannom? Det er io alt forhøyt. CHristus er From oc Reen / saa er ieg en Arm wreen Syndere / huorledis kand ieg

da

da blifsue forenit met hannom? Suar. Ja vis-selige sees her Gudz store Kierlighed oc gunst mod oss/ Merck det S. Pouel siger til de Rommere/ At Gud priser sin Kier-lighed mod oss/ det er/ hand giør hende stor oc ophøyer hende/ i det at CHristus er død for oss Syndere/ Oc der wi end vaare Guds Fiender/ da haffuer hand forligt oss met Faderen formedelst sin Død/ Lige saa siger

Joh: 4. den Hellige Johannes i
sin Epistel/ Der vdi er
Guds Kierlighed aaben-
barit mod oss/ at Gud
sende sin Enbaarne Søn
til Verden/ at wi skulle
leffue formedelst hañom.
Det er Kierlighed/ icke
at wi haffue elskt Gud/
Men at hand elskte oss
først/ oc sende sin Søn
til forligelse for vore syn-
der/ huad vilt du mere
haffue?

Nu saa sandelig som
GUD haffuer sent sin
Søn/

Søn / Saa sandelig est du forligt met Gud / om du det troer. Ey / meent du at Gud skulde liue for dig? Ney foruist. Der for set din lid paa hannom / forlad dig aldelis paa hans Ord / saa bliffuer CHristus din / oc alt det hand haffuer. Thi Faderen tilbiuder dig hãnom / hand regierer vdi dig / i sit Ord / oc alt sit gode skencker hand dig met hannom / Saa siger S. Pouel til de Rommere / Rom

Gud sparede icke sin egen Søn / men gaff hannom der hen for oss alle (det er / i Døden) hui skulde hand oc icke giffue oss alting met hannom?

Her hører du io klarlige / at GUD haffuer skenckt oss sin eniste Søn / met alt sit gode / Der for huad CHristus haffuer / det er dit / du maat tage dig det til / oc forlade dig der paa / som paa det dit er / Saa er CHRisti wskyldighed din / hans

From-

Fromhed er din/ hans wskyldige Død er din/ som S. Pouel siger til de Galater/ Ja Christus er heel oc holden din/ oc du est hans/ dine Synder ere hans/ din Død er hans/ Saa bliffuer du klædt oc i førdt met Christo/ som Paulus lærer/ Saa kantu bestaa for Gud met ære/ saa bliffuer du it Guds Barn ved Troen til Christum/ met hannom bliffuer du oc it/ ved saadan Tro/

Rom 13. Gal:

icke

icke for din / men for
hans Fromhedz skyld /
at: 9. Thi saa siger den From-
ar: 2. Tim : me HERRE selff /
1. Jeg er icke kommen for
1: 5. de Fromme / men for
Synderis skyld / at søge
oc saliggiøre det forderff-
uede oc fortabte. Jeg er
icke kommen at forderff-
ue oc fordøme Siælene /
men at forløse oc saliggiø-
re dem / Oc saadanne
mange flere Trøstelige
Ord oc Spraack alle
vegne i det ny Testamen-
te /

te/ See/ det er den off-
uermaade ſtore rigdom
oc Klenod/ der Faderen
haffuer ſkenckt oc giffuit
oſſ met ſin Søn/ Huo
der nu Troer/ hand haff-
uer det/ men huo der icke
Troer/ hand faar at om-
bære oc myſte det/ hand
ſkal oc aldrig faa eller be-
komme det. Dette er
Troen.

For det Niende/ Nu Kierhed
kommer du til det/ ſom
i den Siette Punct bleff
tilkiende giffuit/ ſom er

til Kierlighed / som vd-
driffuer all Fryct / som
Joh: 4. S: Hans siger / Men
huorledis gaar det til?
Saa / at du nu seer paa
Troens Fructer. Vdaff
Troen flyder oc vdsprin-
ger en hiertens Kierlig-
hed oc Lyst til Gud oc til
all hans villie. Huorle-
dis er det muligt at saa-
dan en Naadig HER-
RE oc gunstig Fader
icke skulde aff Hiertit ve-
re dig kier? Kantu elske
en god Ven / der skenckte
dig

dig hundrit Gylden / oc forløste dig fra den Legomlige Død / oc hulpe dig til stor ære. Hui skulde du icke megit mere elske din allerbeste Ven oc Fader / der skencker dig / icke Hundrit Gylden / Men sin Eniste Allerkieriste Søn / oc det Euige Liff / der hielper dig fra den Euige Død formedelst sin Søns Død / giør dig den allerstørste ære / som er / at du est hans Barn / oc bliffuer en Arff-

uing til Himmerigis ri-
ge. Huad kunde GUD
giøre dig større?

See / naar du anse-
er GUD som saadan
en Gunstig Fader / saa
leer oc fryder dit Hierte
sig ved hans Faderlige
allersødiste Kierlighed /
det faar Lyst oc Glæde
til at behage hannom
vel / til at fuldkomme
hans allerbeste villie.
Huo vilde icke haffue
Lyst oc Kierlighed til at
tiene saadan en Herlig
Fader?

Fader? Huad Synd el-
ler Kiødelig Begiering
kand vere sødere/end den
allersødiste Lyst/der met
saa gunstig en Gud sma-
ger sød i Hiertit forme-
delst Troen til hannom?
Som Skrifften oc om Psal. 34.
taler/Smager oc seer/
huor kierlig HERren
er/oc salig er den som
haabis til hannom.

Aff saadan Smag oc
følen paa den Faderlige
Sødhed/flyder (som
sagt er) en stadig Lyst til

det gode / oc til alt det
som Gud er behageligt //
Ja saa bestandig / at den
som troer vilde megit
helder dø / oc lide alting /
end hand skulde fortørne
saadan en Gunstig Fa-
der / som wi kunde lære
aff den Tredie Salo-
mons Bog / der hand
saa siger om Kierlighedz
krafft oc styrcke. Kierlig-
hed er sterck som Døden /
oc Nidkierhed er fast som
Helffuede / Hendis glø-
der ere brennende / oc
HER-

Thi lige som Døden off-
ueruinder alting / skiller
oss fra alt det paa Jor-
den er. Lige saa huor der
er ret reen oc fyrig Kier-
lighed / hun offueruinder
all Synd / skiller oss fra
alt det / som icke er Gud
selff. Men saadan Kier-
lighed bekomme wi / naar
wi frimodelig Tro paa
CHristum / som tilforn
er sagt / thi saadan en Tro
er flitig oc arbeyder for- Gal
medelst Kierlighed / som

S. Pouel lærer / oc som oha: S. Hans siger om denne Tro / Alt det som er født aff Gud / offueruinder Verden / oc vor Tro er den Seyer som offueruinder Verden / Oc huo er den som offueruinder Verden / vden allene den som Troer at JEsus er Gudz Søn?

See / saa offueruinde wi / formedelst den Tro til CHristum / huilcken der fører Kierlighed met sig / Verden / Synden /

den /

den / Kiødit met sin Begiering / oc det altsammen met hiertens Lyst oc Glæde. See / der aff kommer it sterckt Forset / som er it Angerfult Menniske fornøden som er / vdaff saadan Tro oc Kierlighed. Huad nu Kierlighed begynder / det er bestandigt / efftersi Kierlighed er / som nu sagt er / woffueruindelig.

For det Tiende / Aff saadant Forset / Lyst oc

H Kier-

Had det f gang Leff

Kierlighed til alt gaat/
flyder en bitter wuillie oc
Had til det forgangne
syndige Onde Leffnit/
det er/ en hefftig bitter
Anger/Thi strax Gudz
rene Sødhed smager oss
vel/ saa er strax all den
kiødelige wlyst/ som er
imod Gud/ oss bitter oc
hadelig/Thi naar From-
hed er oss kier/ saa bliff-
ue wi vrede oc gram i-
mod Ondskaff/ Saa si-
ger Propheten i Psal-
men Du elsker Retfer-
dighed/

Psal: 5.

dighed / oc hader vgude-
ligt Væsen.

Saa kunde wi icke Anger
komme til ret Anger / v-
den wi tilforn haffue lyst
til det Gode / det er / it
sterckt Forset til at sky
Synden her effter / huilc-
ket forsett / som sagt er /
der kommer aff en ret
Tro / som Anger er oc-
saa en Troens Fruct /
Som mand læs i den
Prophete Jona / at de Jon
Folck i Niniue hørde
Prophetens Predicken /

oc trode paa Gud / siden beuiste de deris store Anger oc Kiwelse offuer deris Synder / som der samme sted beskreffuen er.

Men siger du / Huorledis gaar det til? J saa maade / Naar du tager dig Gudz wsigelige Kierlighed til Hierte / som hand haffuer beuist dig / der hans eniste Søn døde for dig oc dine Synder paa Kaarsit / attu ved hans Død skulde

bliffue

bliffue fri fra den Euige Død / oc dine Synder bleffue dig tilgiffne oc forladne. Naar du oc der effter Anseer dine Synder / ved huilcke du haffuer fortørnit saa Gunstig en Fader / oc verit vtacknemmelig i-mod hans Kierlighed / Huorledis er det mue-ligt / at dit Hierte ey skul-de bliffue fult aff Jam-mer oc Plage / Sucke oc Klage offuer sin blinde Ondskaff? Der begyn-

dis en Gudelig Bedrøff-
uelse / som forarbeyder til
Salighed / en Bedrøff-
uelse som ingen fortry-
der / Som S. Pouel si-
ger i den anden Epistel
til de Corinther. Seer /
at i bleffue gudelige Be-
drøffuede / huilcken flijd
2. Cor: 7. giorde det i eder? (hand
meen / til at sky Synden
der effter) Der til met
Forsuarelse / Brede /
(hand meen / imod Kiø-
dit) Fryct (det er / atti
icke mere skulde synde oc
for-

fortørne Gud igen) for-
længelse (vissselig effter
det rene oc euige Liff)
Nidkierhed / oc Fyrig
Kierlighed til det Gode /
Hæffn / offuer Synden /
at straffe hende vdi eders
egne Legome.

See / det er en ret
Anger / en hiertens Sorg
oc Bedrøffuelse offuer
Synden. Det kand Tro-
en / som flyder aff Gudz
Naade. Men naar wi
gøre oss selff en Anger /
met vore kaalde Tanc-
ker /

Selff dictet Ange

ker / da bliffuer hun ilde
bestandig / oc forbedrer
oss saa at det maatte vel
vere bedre. Her hører det
hen / som tilforn bleff sagt
i den Fierde Punct / ved
e: 31. Jeremiam Prophete /
Omuend mig O Gud /
saa bliffuer ieg omuendt /
thi du est HERREN
min GVD / der du om=
uende mig / da bedrede
ieg mig oc giorde Peni=
tentz. Naar Gud icke
omuender oss / da bliffue
wi womuende. Der for
skulle

skulle wi met Dauid raabe til Gud. Omuend oss O GUD vor Saliggiørere / oc vend din vrede fra oss.

Summa oc Beslutelse paa den Første Part.

Jdaff disse Stycke haffuer du nu huad den rette Penitentz er / huor lenge hun varer / Huorledis wi kom̃e der til. Huaden wi bekomme en ret Anger / som er / aff vor allerbarmhiertig-

ste Faders naadige gode villie / huilcken hand vdi sit sandrue Ord tilbiuder oc tilsiger oss.

Naar wi nu tro saadan tilsagn / fortrøste oss der paa / tage oss den til / oc forsee oss til saadan god villie vdi den Guddomelige Maiestat. Da skeer oss visselig effter vor Tro oc Lijd / som den HERRE Christus mange steder i Euangelio siger.

Det

Det Andit Stycke/ Om Skriff-temaal.

kriff- FOR det Elluffte /
maal. Naar du nu vilt
skriffte / eller forlige dig
met Gud / om din Sam-
uittighed oc dine Syn-
der nagge oc bedrøffue
dig / Da see dig trolige
for / attu for ingen deel
forlader dig paa din An-
ger / Skrifftemaal oc Gu-
delig Tancke / Men for
all ting giør dit Hierte
stadigt formedelst Naa-
c: 13. de / som Apostelen siger
til de Ebreer / Men giør
det saa / Tag for dig de
naa-

naadige tilsagn / som her tilforn bleff rørt i den Siette Punct / Forlad dig gantske der til met fult Hierte / at Gud er dig visselig saa naadig / at hand forlader dig dine Synder / for sit Guddommelige Naffns / oc for sin faderlige Barmhiertigheds skyld / som i den fornæffnde Punct er omtalit / Naar du beholder det ret i Hiertit / da skal det vel lære sig selff / huorledis du skalt klage

 dine

dine Synder for Gud/
som oc kaartelig i den
Tiende Punct er tilkien-
de giffuit.

Naar du saa haffuer
først bekiendt oc klagit
din skyld for Gud/ Der
effter/attu dis bedre kant
stille dit Hierte til fredz
oc trøste dig/ da søg en
lærdt oc forfaren Skriff-
Skriff-tefader. tefader/huad heller hand
er Prest eller Ligmand/
som icke alleniste forstaar
Gudz Ord/men smager
ocsaa i Hiertit Ordsens

sødhed

sødhed (endog ingen for-
staar Gudz Ord / vden
hand smager det) at den
samme kand met Gudz
Ord trøste oc vnderuise
dit Hierte.

Men det er icke for- Hu
nøden / attu giør Skriff- mād
temaalit for langt / men skrif
huad dig mest bedrøff-
uer / oc er imod Gudz
Budord / skriffte det/paa
det din Samuittighed
kand komme til Rolig-
hed / Thi huem er det Psal
mueligt / at opregne alle

de

de Synder der hand haffuer bedreffuit en dag? Efftherdi alt vort Sind oc Tancker ere tilbøyelige til det Onde / oc det Mennniskelige Hiertis Grund er ond / fra Oprindelsen / som Moses oc Jeremias sige / oc vor egen forfaring lærer oss / Huorledis skulde du da kunde regne oc telle it heelt Aars Synder.

ene: . 8. r: 17.

Synd d icke ell is.

Der for huad dig nagger oc tuinger i din Samuittighed / skriffte

det /

det / oc see til attu icke
suiger dig selff / thi Skriff-
tefaderen oc Gud skaltu
icke bedrage. Endog det
er icke befalit aff Gud at
telle oc opregne Synder /
er oc ey heller it Menni-
ske fornøden / der med
Gudz Ord kand offuer-
uinde sin Samuittighed /
men det er Menniskis
paafund / optenckt for de
suage oc skrøbelige Sam-
uittigheder / som icke end
nu kunde vere til fredz /
uden de haffue saa op-

regnit

regnit Synderne/ huilcke mand maa styrcke oc trøste met Gudz Ord oc Naade / Men efftersi saadant er icke befalit aff Gud / er det sandelig icke fornøden/ thi intet Menniske haffuer Mact oc ret til at binde Samuittigheder / vden allene Gud oc hans Hellige Ord / som vdaff all Skrifften er aabenbar. Der for maa oc it Menniske begiere Absolution oc Affløsning/som oc offte skeer/ om

om hand end icke haffuer
taldt oc regnit Synder-
ne. Dog fare huer eff-
ter sin Samuittighed/
som hand trøster at be-
staa for Guds Dom.
Jeg holder met dem/som
i det enfoldigste forlade
sig paa Gudz Naade/
icke paa sig selff/ dennom
skal Gud visselig smage
allersødist oc best/ Det
lærer Forfarenhed.

For det Tolffte/Merck
attu i dit Skrifftemaals
Beslutelse skylder oc be-

Sk-
tem-
besl-
se

klager

klager alle dine Tancker/ Ord/ Gierninger / sind / Krafft / Ledemod / oc dit gantske Væsen oc Leffnit oc huad du tager dig for/ at det er altsammen w-rent oc tilbøyeligt til Synd. Oc beklag synderlig dit swangerfulde blinde Hierte / at det icke angrer oc beklager Synden / huilcket icke sørger for Synden som tilbørligt vaare. See/ saa haffuer du ingen Synd forglemt / men skrifftet dem

alle.

allesammen / Begier saa
Naade oc affløsning aff
dine Synder.

Men merck her / at Aff
den Affløsning er it Men- nin
niske fornøden / Thi hun
er en Gudz Dom oc sen-
tentz offuer dig / ved
huilcken du for Gud bliff-
uer sagt fri oc løs fra di-
ne Synder. Der for skal
den forkyndelse sigts dig
til paa dit Maal / attu
kant forstaa det / oc trø-
ste oc forlade dig der paa.
Du maat icke tage det

anderledis end som en Guddomelig Sententz oc tilsagn / som det oc vis-selig er / efftherdi det er grundfest paa disse Christi Ord som saa lyder /

Matth: 16. 18. Hues Synder i forlade paa Jorden dem ere de forladne i Himmelen.

Joh: 20. Der for lige som du est viss oc trygg paa at Gud icke kand liue eller suige / Saa trygg estu oc paa dine Synders forladelse / naar du troer oc lider paa den Absolution /

huilc-

huilcken der er Guds Sententz om dig / Thi Guds Ord kand icke sla feyl / det maa skee som det lyder.

Nu siger det / At Synden skal forladis i Himmelen / den der forladis paa Jorden / oc du troer disse Ord / oc lader dig absoluere / saa estu vissselig fri oc løs / icke for dit Skrifftemaals skyld / men for Guds sandhedz skyld. Der for see vel til / attu fatter den Sententz

oc

oc Gudz Ord i dit Hier-
te / trøster din mistrøstige
Samuittighed der met /
oc setter all din Lijd der
paa / saa skeer dig som du
troer. Men paa det du
kant der met trøste dig /
da lad Skrifftefaderen /
som sagt er / sige dig den
Trøst til paa Danske /
som hand oc er plictig at
giøre.

Fyllist-
giørelse.

For det Trettende /
Met fyllistgiørelse haffuer
det sig saa / At det er icke
nogit Meñiske mueligt at
giøre

giøre fyllist eller bøde for
den allerringeste Synd/
Men den fyllistgiørelse
oc bod for vore Synder/
er vor HERris Christi
wskyldige bittere Død/
der met haffuer hand en
gong betalit for alle vore
Synder/ oc affslet dem
met sit wskyldige Rosens
Blod. Saa siger S. Pe-
der/ CHRistus led en 1. Pe
gong for vore Synder/
den Retferdige for de w-
retferdige/ paa det at
hand skulde offre Gud
 oss

oss. Oc Epistelen til de
[Hebr]e: 9. Ebreer. Christus er nu i
Verdens ende en gong
aabenbarit formedelst sit
egit Offer / at borttage
Synden / Oc lige som
det er skicket for alle Men-
niske / at de skulle en gong
dø / oc der effter Dom-
men / Saa er Christus
en gong offrit / at bort-
tage mangis Synder /
Men anden gong skal
hand aabenbaris vden
Synd / for dem som ven-
te hannom til Salighed.

Lige

Lige saa siger oc det Ti-
ende Capittel der samme
sted. Men huad haffuer
det megit beuisning be-
hoff / efftersi den gant-
ske Skrifft stadfester det /
som her oc tilforn i den
Siuende oc Ottende Ar-
tickel er berørt.

Men siger du / Skal
ieg da slet intet giøre / oc
gaa ledig? Suar. Det
skal vel den Første oc An-
den / den Niende oc Ti-
ende Punct læré dig / Læs
dem / oc spør siden / om

du haffuer intet at giøre. Jeg holder saa for / at de skulle faa dig nock at giø-re / saa du skalt icke mere tøre spøre / Dog merck disse tu stycke / attu øff-uer dem vdi din Bøn.

Tacksi-gelse.

For det Første / tack den allernaadigste Fa-der / aff din høyeste for-mue / for sin Troskaff / Gunst oc Kierlighed / at hand icke haffuer ladit dig forderffuis oc for-dømmis vdi dine Syn-der / som hand vel haffde

god

god Aarsag oc ræt til det at giøre/ Men hand haff-
uer forløst dig fra den e-
uige Død/ ved sin aller-
kieriste Søns Død/ for-
lat dig dine Synder/ oc
loffuit oc tilsagt dig det
Euige Liff.

Tack ocsaa din aller-
barmhiertigste FRelsere
CHristo/ at hand haff-
uer forhuerffuit oc for-
tient dig saadant aff Fa-
deren.

For det Andit/ bed
din naadigste Fader/ for-

medelst hans Eniste Søns fortieniste / oc for=medelst hans faderlige Troskaff oc Gunst / at hand vil giffue dig sin Kundskaff i dit Hierte / attu hiertelig kunde elske oc tro hannom / henge ved oc behage hannom formedelst it fromt Leff=nit / oc aldrig skillies fra hannom. See / øffue de tu stycke i din Bøn / oc ansee icke / huor megit / men huor hiertelige du beder / Thi Gud haffuer

I Bø=nen.

ingen

ingen bahagelighed til megen oc lang Bøn / huilcken vden tuil en aluorlig Gudelighed icke vel kand lide / Men en stackit oc hiertelig Bøn er hannom behagelig. Efftersi Gud oc bønhører oss / før end wi bede / som Esaias Prophete skriffuer / oc Dauid vdi Psalmen. Esa: 6 Psal:

Maatte nogen sige.

JA ieg hører vel / at Troens krafft er saa mectig / hun vddriffuer

Syn-

Synden / oc giør it Menniske beredt til det gode.

Nu / endog ieg vel vndertiden finder lidet aff saadan Lyst / at ieg vilde oc gierne vere From / Saa ere dog Fristelser saa mangfoldige / oc saa store / at saadan Lyst slet vdslyckis / oc ieg falder tit i store Synder / huorledis kand da Troen vere saa mectig oc krafftig / eller huorledis skal ieg skicke mig her vdi? Huorledis kand ieg forsee mig til at

haffue

haffue saadan Naade hos Gud / som her tilforn er omtalit / efferdi ieg saa mangfoldelig fortørner hannom? Suar. Visselig er Troen mectig oc krafftig / som sagt er / oc du maat alt holde dig fast der ved / at det lige saa er / om du endnu icke aldelis finder det. Troen bliffuer icke paa en Time fuldkommen / Men hun forøgis stedze / naar hun øffuis. Der for maa wi daglige bede

Gud / at hand vil forøge
17. oss Troen / som Disciple-
ne bade Christum.

Fremdelis/tørtu icke tencke / at Troen skal saa snart fri dig fra alle Fristelser / Men dis mere Troen voxer / dis mere setter Dieffuelen sig imod dig / oc frister dig / om hand kand omstøde din Tro / der søger hand effter / der for maattu alt ocsaa ruste dig til Strid / oc icke forhale din Anger. Uden Fristelser

kand

kand dette Leffnit icke fremdragis / efftterdi det icke andit er / end en Kamp oc Strid paa jorden Som den gode Job siger. Men der for lader Gud oss driffuis igennom mangehonde Fristelser / at hand kand giøre oss dette Liff surt oc hadeligt / paa det wi dis hierteligere kunde atraa oc lengis effter hannom / oc det euige Liff. Job

Der for giør hand oss dette næruerendis Liff Had dett Liff

saa beeskt / Thi om wi ta-
ge oss vor Elendighed oc
Kummer til Hierte / som
er / at wi met saa mang-
foldige Synder fortørne
den allernaadigste Gud
oc Fader / huilcken wi
met rette skulde elske aff
all vor krafft oc formue /
O huor skulde wi bliffue
ilde til fredz i vort Sind /
Huor skulde wi bliffue
gram oc fiendske imod
dette elendige Liff / der er
beladt met saa mange
Synder / der skulde wi
vel

vel raabe met den hellige Paulo. Jeg haffuer vel Lyst til Guds Low / effter det induortis Menniske / Men ieg seer en anden Low i mine Lemmer / som strider imod Lowen i mit Sind / oc tager mig fangen i syndzens Low / som er i mine Lemmer / O ieg Elendige Menniske / Huo skal frelse mig aff denne Dødz Legome? Huorledis skal ieg bliffue fri oc løs fra denne Jammer / Møye oc arbeyd?

Rom

Saa ynckelig klage de Fromme CHristne offuer dette Elendige Liff/ fra huilcket de saa inderlig atraa oc forlengis/ Huor for de oc imod staa oc affuerie deris kiød sin moduillighed ihuor de kunde/ oc io hefftigere io mere længis vd fra dette Liff. See/ det er Aandsens Strid imod kiødit/ om huilcken her oc tilforn er sagt i den Anden Punct.

For denne Kampis

oc

oc længelsis skyld offuer-
ber Gud met vor Synd/
mod huilcken wi stride/
oc kunde dog icke aldelis
offueruinde/ hand vil
icke hæffne den paa oss/
som hand vel haffde god
ræt oc mact til at giøre/
men seer igennom fingre
met oss/ som mand siger/
oc besynderlig for sin E-
niste Søns Christi w-
skyldighedz oc Reenhedz
skyld i alle maade/ huilc-
ken der skencker oc giff-
uer oss sin Fromhed/ som
til-

GD ader ynde Chri= kyld.

tilforn nocksom er sagt.
Om wi nu forlade oss
paa CHRisto / oc met
Gudz Naadis hielp stri=
de imod Synden / saa
opretter oc fuldkommer
CHristus met sin offuer=
flødige rene Fromhed /
all vor ringe formue oc
brøst / Saa kand Syn=
den icke skade oss / vor
ringe formue kand intet
hindre oss / som den helli=
ge Paulus smuct lærer
m: 8. oss til de Rommere / oc
andre steder ocsaa.

Siger

Siger du fremdelis / Men huad om ieg falder i store Synder? Suar. Du maat dog icke fortuile om Gudz Naade / effterdi de store Hellgen Propheter oc Apostle ere faldne i Synd. Siger io den vise Mand Salomon / Den Fromme oc Retferdige falder siu gonge om dagen / dog bliffuer hand icke liggende / men staar op igen. Men naar hand staar op igen / giffuer Propheten

At f… i gra… ue S… der.

Pro… 24

i Psal.

i Psalteren tilkiende / der
37. hand siger om de From-
me oc Retferdige / falder
hand / da skal hand icke
bortkastis / thi HER-
REN holder hannom
ved Haanden. See / it
Fromt oc it Retferdigt
Menniske er oc icke vden
Synd / men den kand
icke skade hannom for
Troens skyld til GUD /
der offuerbeer met saadan
Synd / oc icke vil hæff-
ne den.

Merck en Lignelse.

En

En from Moder kaster icke sit siuge oc swrene Barn bort / men hun bader det / oc hielper det / saa lenge til det en gong bliffuer Sunt Karskt oc Reent. Saa ere wi bleffne Guds Børn formedelst Troen / men den stund wi leffue her / da ere wi endnu stedze siuge oc swrene / dog bortkaster Gud oss icke / men hand siger saa ved Esaiam Prophete / kand oc en Quinde forglemme sit Esa:

Barn / at hun ey forbar-
mer sig offuer sit liffuis
Søn / Oc om hun end
forglemde hannom / dog
vil ieg aldrig forglemme
dig / ieg vil forbarme mig
offuer eder / læge eder /
giøre eder sunde / oc tho
eder rene / Merck dette
Gudz Ord vel / thi det er
fult aff Trøst.

Naar nu it Hierte
hører saadan Guds kier-
lighed oc Naade / oc trø-
ster sig der ved / da bliff-
uer det visselig endnu dis

glade-

gladere oc ſterckere til at
ſtride imod Synden / oc
længis ſtedze io mere oc
mere at komme til ſaa=
dan en gunſtig Fader /
Saa driffuer Synden
oſſ vd aff dette Liff / giør
oſſ det tungt oc keedſom=
meligt / at wi ſkulle bo
oc leffue iblant ſaadan
Gudz forſmædelſe oc be=
ſpottelſe / Derfor bede
wi daglige / at Guds
Naffn maa helliggiøris /
Hans Rige kunde kom=
me til oſſ / oc wi ſaa kun=

de ære Guds Naffn / oc
bliffue løste oc aldelis fri
fra Synden / der til hiel-
pe oss vor Fader / ved
Christum sin kiere
Søn / Amen.

(✶)

Den

Den Tredie
Part aff denne lille Bog.

Huor=

Huorledis mand skal berede sig til Christi Legoms oc Blods Sacramente.

DEN Allerkieriste oc Gud Behageligste beredelse til at anname Christi Legome oc Blod/ er / at mand met all flit oc aluore betracter oc tager sig til hierte / CHristi Ord/ met huilcke hand haffuer indset det Sacramente/ Huilcke saa Lyder.

J den Nat der Jesus bleff forraadt / tog hand

hand Brødit / tacke-
de oc brød det / oc gaff
sine Disciple / oc sag-
de / Tager / æder / det
er mit Legom / som
giffuis for eder / det
giører i min hukom-
melse.

J lige maade tog
hand oc Kalcken / eff-
ter Nadueren / tac-
kede / oc gaff dem den
oc sagde / Dricker al-
le der aff / det er det
Ny oc Euige Testa-
mentis Kalck i mit

 Blod /

Blod / som vdgydis for eder / til synder-nis forladelse / dette giører saa offte som i dricket i min hu-kommelse.

FOrst / Efterdi Christus siger / Mit Legom oc Blod giffuis for eders Synder / da er det aabenbare nock / at ingen er saa vel beredt til Sacramentit / som det Menniske / der trængis oc besuæris aff sine Synder / oc vilde dog gierne vere

fri

fri fra dennom / Der aff kommer en hiertelig hunger oc tørst effter Retferdighed oc reenhed / huilcken wi met vor krafft oc formue icke kunde bekomme eller finde / der aff bliffuer nu den Jammer oc Sorg mere oc større / Thi den er ret bedrøffuit / der icke kand hielpe sig selff / oc finder ingen som kand eller formaa at hielpe hannom.

Til saadant it Menniske der saa er besuærit

aff Synden / siger Christus her / Mit Legom oc Blod giffuis for dig / oc for dine Synder / Det er / Saa sandelig som icg døer paa Kaarsit oc vdgyder mit Blod / saa sandelig ere dine Synder dig forladne / Thi mit Blod bliffuer icke vdgydit for de fromme / men for Syndere til deris Synders forladelse. O huor kaastelige / ædele oc trøstige Ord disse ere for it bedrøffuit hierte.

For

For det Andit/ Maat-
tu befatte oc beholde disse
Ord met Troen / Saa /
attu met alt dit gantske
hierte troer / at dig skal
visselig skee lige som Or-
dene lyde / at CHRistus
met sit Legome oc Blod
haffuer bøt oc betalit for
dine Synder / Efftherdi
CHristus / som er Sand-
hed selff / kand icke liwe /
saa estu visselig en Syn-
dere / nu er hand icke kom-
men for de fromme / men
for Synderis skyld / dem

At CHri[...] Ord.

allene omgaais hand met / dem taler hand met / de tage sig oc hans Ord til / Der for maattu icke lade dine Synder forfære dig fra / eller for=hindre dig / thi lige for den skyld sigis dig disse Ord til / thi du est icke from / Men forlader dig nu her effter paa disse Ord / oc bliffuer saa fri fra dine Synder / ved ingen an=den vey kantu bliffue løs oc fri fra dine Synder / end om du saa troer Chri=

sti

sti Ord / huilcke der icke kunde bedrage eller forføre dig.

For det Tredie / Attu nu kant vere sicker oc viss paa saadant / som er / at dine Synder ere dig forladne / see / da haffuer CHRistus ladit sit Legom oc Blod effter sig til it vist Tegen oc Pant / met huilckit du skalt trøste oc husuale dig. Der for siger hand / Æder mit Legom / oc Dricker mit Blod / thi det giffuis for Teg

eders

eders Synder/ Det er
saa megit sagt/ Saa san-
delig som ieg døer for e-
der/ saa sandelig lader
ieg eder mit Legom oc
Blod/ til it Tegen om
min Kierlighed/ som ieg
haffuer til eder. Der for
saa sant som i anname
mit Legom oc Blod/ saa
vist ere eder ocsaa eders
Synder forladne/ om i
forsee eder det til mig/
icke lade eder forhindre
der aff/ at i icke ere rene
oc fromme/ men Syn-
dere.

dere. Thi der som i vaare
fromme / huad haffde ieg
da behoff at dø for eder?
Vaare i vden Synd /
huad haffde i mit Legom
behoff / som allene giff-
uis for Syndere? Der
for saa tit som i det giø-
re / saa tencker paa mig
der hos / huorledis ieg
haffuer met mit Blod
afftoit eders Synder /
rensit oc forløst eder.
Seer / der haffue i it pant
paa min gode villie til e-
der / paa huilcket i for-
P staa /

staa / huad i mue forsee eder til mig / intet andit end idel Kierlighed/gunst oc Barmhiertighed.

See / denne er dette Sacramentis brug/som er / at det giør oss trygge oc visse / huor vel wi staa hos Gud / huad wi skulle forsee oss til hannom / oc trøste oss ved dette ædele Klenod.

Merck saadan en Lig=nelse / Om en stor Konge gaffue dig sin handskrifft/ oc der i skreffue dig det til/

at

at hand vilde vere dig gunstig oc naadig / oc tage dig til sin Arffuing / oc giorde det aff idel Barmhiertighed / Oc paa det du kunde bliffue aldelis trygg oc viss der paa / at hand icke vilde angre eller rygge det / da tryckte hand sit egit Indsegl der for met sin egen haand / oc gaffue dig det. Sig nu selff / om du ey vaare bleffuen viss paa / oc kunde vide huor vel du stode hos Kongen / oc

om du end vndertiden syndede imod hannom / dog skulde oc kunde hand icke necte eller rygge sit Breff oc Segel. Men lige som hand haffde tilsagt dig naade / saa skulde hand oc beuise dig det / icke for din skyld / du som vaare hannom vtacknemmelig / Men for sin egen skyld / at hand icke vilde bliffue en Løgnere? Sig fremdelis / met huad for Glæde skulde du vel trøste dig ved det Breff?

Skul-

Skulde det icke vere dig it stort Klenod oc forraad attu det haffde? Oc saadan en HERRE skulde du haffue hiertelig kier / oc du skulde tiene hannom met glæde / oc til stor behagelighed / giøre oc lade alt det som hannom kunde ickun behage vel.

See nu oc Christum her lige saa an / den høyeste Konning / hand tilsiger dig Naade / Barmhiertighed / Syndernis

forladelse / oc det euige Liff. Men til dis større Trygghed giffuer hand dig til it indsegel oc pant / sit Legom / paa det / efterdi du hører hans Ord / oc annamer hans Legom / du da kunde haffue Breff oc Segel / vere trygg oc viss paa / at hand skal holde dig det hand haffuer loffuit dig / icke for din skyld / men for sin euige oc Guddommelige Sandhedz skyld der dig saadant haffuer loffuit oc tilsagt.

Tenck

Tenck nu selff / met huad begiering oc glæde / met huor stor hiertens atraa oc forlængelse du skulde læse dit breff / det er / betracte CHRisti Ord / oc beskrive det Ind-segel / det er / anname hans Legom / ved huilc-ket du bekommer saadan Trøst / Glæde oc Tryg-hed / om du i alle maade troer saadant / oc forseer dig det vißelig til CHri-stum / at det er vsigeligt. Huo vilde icke gierne vi-de/

de / huor vel hand staar
hos GVD? Om hans
Synder ere hannom for-
ladne / oc om hand haff-
uer en Naadig GVD
oc Fader? Huo det begie-
rer / hand tage disse Chri-
sti Ord for sig / tro dem /
de kunde icke liffve / de
skulle sige hannom det /
tage siden dette Sacra-
mente til it Pant oc tegen
paa disse Ord / saa skeer
hannom visselig som Or-
dene lyde / oc som hand
troer / hannom skeer effter
sin villie. Tenck

Tenck nu fremdelis/ huilcken hiertelig Kier=lighed til CHristum der skal følge effter saadan en Tro / endog den samme skal suarlige bliffue fristet aff Dieffuelen / Saa skal dog CHRistus met sin Naade giffue hielp oc styrcke/at Dieffuelen icke skal kunde faa mact off=uer oss. Der for saa gør icke allene Sacramen=tit oss trygge / men det styrcker oc bekræffter oss ocsaa / at wi dis bedre

kunde staa Dieffuelen imod.

Aff dette kantu lætelig forstaa/ huorledis du skalt berede dig til Sacramentit/ huorledis du kant værdelig annamme det/ attu icke forlader dig paa dit Skrifftemaal oc din Anger/ eller paa nogen beredelse aff din egen formue/ Men trøster oc bereder dig met de CHristi Ord som forskreffne ere/ oc beder hannom at hand giffuer dig

sine

sine Ord ind i dit hierte/ attu kant fornemme/ ia rettelig smage dem/ Amen.

(✿)

Nu efterfølge de Fem Spørsmaal.

Første Spørsmaal.

HVorfor annamer du Sacramētit? Suar/ Fordi ieg er en Metarffuing/ oc haffuer Samfund oc Delactighed met

CHRisto/ met alle gode HEllgen / Oc met alle fromme CHRistne / til at lide oc dø met den=nom.

¶ Andit Spørsmaal.

Huad troer du / eller huad bekiender du at der er i dette Sacramente? Suar / Vnder det Brød oc Vijn er der CHRisti Legom oc Blod / Men det er icke nock at ieg det veed / men ieg maa oc tro / at min HERRE Chri=

CHRistus haffuer giff-
uit mig det / til en viss be-
segling / Tegen oc Testa-
mente.

¶ Tredie Spørsmaal.

Huorledis lyder dette
Testamentis Ord/huilc-
ke den HERRE Chri-
stus haffuer brugit?
Suar / Saa sagde HEr-
REN til sine Disciple /
der hand gaff dem Brø-
dit / Tager oc æder / det
er mit Legom som giffuis
for eder. Oc der hand

gaff dem Kalcken/sagde hand. Dricker alle der aff/det er mit Ny Testamentis Blod/som vdgydis for eder/ oc for mange til syndernis forladelse/Det giører i min Hukommelse.

¶ Fierde Spørsmaal.

Huor for annamer du det Tegen/Er Troen dig icke nock? Suar/ Det Tegen annamer ieg der for/at ieg kand styrcke min Tro/ icke at ieg

tuiler

tuiler om Troen / men
effterdi GUD haffuer
giffuit mig det tegen hos
Ordit / aff sin milde naa=
de oc Barmhiertighed /
da vil ieg icke foracte at
bruge det / Fordi det er
mig nyttigt oc gaffnligt /
til at forny / oc betencke
den Pact som ieg haffuer
met min HERRE
JESU CHRisto /
i hans Blod / imod alle
mine Synder / Nød oc
Fristelser / thi saa haffuer
CHRistus befalit / at wi
skulle

skulle det giøre til hans ihukommelse / Det er / wi skulle forkynde hans Død / huilcken der er vor Salighed.

¶ Femte Spørsmaal.

Huorledis viltu bruge det Sacramente? Suar / Jeg vil ædit oc drickit til vor HERRis JEsu CHRisti ihukommelse / som sagt er / oc tro hans Ord / som hand talede til sine Disciple / der hand gaff dem det Sacramente.

te. Den trøstelige tilsagn maa wi alt anname met it trofast hierte.

Johan: 5. siger Christus Min Fader arbeyder hid indtil / oc ieg arbeyder ocsaa.

Deñ Fierde

Part aff denne lille Bog.

Huorledis mand skal formane oc trøste it Menniske som skal dø.

(❀)

R For

FOR det Førſte / At hand icke bekumrer ſig met det timelige / men met Glæde i alle ting giff= uer ſig der til / oc bereder ſig til den ſnæffre Vey oc til at gaa ind igennom den trange Port / i det E= uige Liff / til ſin Skabere oc kiere Fader / Thi huo der vil igennom / hand ſkal vere ledig oc fri fra all timelig Sorg.

For det Andit / At mand paaminder han= nom om de hellige Sa=

cra-

cramenter / besynderlige Daaben / vdi huilcken den trofaste GUD haff-uer giort it Forbund oc Pact met hannom / an-namit hannom til sit Barn/oc giffuit hannom it vist Tegen / at hand vil vere hans Naadige GUD.

For det Tredie / At hand icke er bange / lader sig icke forføris eller for-skreckis for sine Synder / for Dieffuelen eller Dø-den / men vender sine

Tancker hen til det Naa-
dis Billede CHRistum
JEsum alle Synderis
Trøstere oc FRElsere /
huorledis hand tager
hans Synder paa sig /
bær dem paa Kaarsit / oc
betaler for dem / offuer-
uinder hañom der Syn-
den / Døden oc Helff-
uede / døer oc staar op i-
gen / far til Himmels /
at berede hannom rum /
oc veldelig beuarer han-
nom fra alt Ont.

For

For det Fierde / At hand icke forskreckis eller forfæris for Døden / eller om mangehaande Plager oc Fristelser falde paa hannom / men tencker at saadant er Guds villie / som vil igennom Plager oc Døden føre sine til Liffuit oc euig Ro / som hand haffuer giffuit oss it Exempel vdi sin allerkieriste Søn / oc trøstit oss met saadane Ord / Fryct er eder intet / men verer trøstige oc ved it frit Mod / Joh:

Thi ieg haffuer offuer-
uundit Verden / at Dø-
den/ Dieffuelen oc Helff-
uede kand icke skade eder/
Huo det kand tro / hand
gaar trygg i Døden.

For det Femte/ Skal
den siuge icke giffue sig i
nogen Strid met Dieff-
uelen / ey heller bekumre
sig/ om hand er forseet
til det euige Liff eller ey/
thi det hører GVD alle-
ne til at vide/ Men at
hand stedze bliffuer i sin
enfoldige Tro / oc siger i
sit

sit hierte/ Jeg er GUDs
Creatur/ hand maa giø=
re alting met mig som
hand vil/ her ligger ieg/
oc er beredt at leffue eller
at dø/ effter hans villie/
ieg kand icke hielpe mig
selff/ ieg haffuer ey heller
fortient det/ at hand skul=
de hielpe mig/ Men ieg
troer oc haaber/ hand
skal hielpe mig/ oc giøre
mig salig aff naaden for=
medelst sin kiere Søn Je=
sum CHristum/ som
er Død for Verdens

Syn=

Synder / oc haffuer giort fylliſt / oc forhuerffuit oſſ alle det euige Liff der ſaa-dant tro / der trøſter ieg mig ved / der paa forla-der ieg mig / det er mit e-niſte Haab / Gud komme mig til hielp.

For det Sidſte / At hand intet tuiler / GUD oc alle hans Hellige En-gle ſee paa hannom / hiel-pe hannom at bære all hans Plage / endog hand icke nu ſeer oc føler det / de ſkulle ey heller forlade

han-

hannom / som saa troer
oc haaber / Der for skal
hand / oc alle de hos han-
nom ere / Aluorlig paa-
kalde Gud / oc bede / at
hand vil giøre hannom
bistand / Oc styrcke han-
nom i en ret Tro / saa
Døer hand Salig

AMEN.

(*)

Summen paa vor Salighed.

It

Jt Menniske der bekiender sig / at hans beste Leffnit oc Væsen er for GUD idel fordømmelig Synd / fordi hand finder oc fornemmer vdi sig Lyst oc Kierlighed til det Onde / wlyst oc Fortrødenhed til det Gode/der for er hand villig fri oc snar til at giøre det Onde / wuillig / tung seen oc fortrøden til at giøre det gode / oc det som Guds Low kræffuer oc befaler.

2. Oc naar hand end giør nogit som gaat er / da vilde hand vel heller lade det vere vgiort / thi hand giør det vuillige vdaff fryct / met vlyst.

3. Oc da er det intet andit end at vere fiendsk imod Gudz Low / oc ville at hun icke vaare til.

4. Huilcket oc er den største Synd / der it Menniske kand giøre.

5. Huo dette saa bekiender / hand finder oc fornemmer Guds Vre-

de oc

de oc Dom / for huilcke it Menniske da forskreckis / frycter sig oc forfæris / efftterdi Samuittigheden vel seer / at GUD hader Synden / oc icke vil lade hende bliffue wstraffit.

6. Der aff kommer da Mistrøstelse oc Fortuilelse / at it Menniske icke veed huort det vil vende sig / løber her oc der / søger Raad / Trøst oc Hielp / oc vilde gierne vere fri fra slig Wlycke.

7. Huo der nu veed den Konst huor hand finder det / oc hos huem hand skal søge effter den Trøst / hand staar vel.

8. Somme søge effter den vdi it strengt Leffnit / somme i store kaastelige gierninger / som ere / at Sticte Messer / Kircker oc Closter / oc giffue meget til de Fattige.

9. Men der er vdi alt dette ingen Trøst / Raad eller Hielp / Det skeer altsammen forgæffuis oc

vnytte.

wnytteligt / som CHRi-
stus hos Mattheum si- Matt
ger / vdaff den Prophete 15.
Esaia. De tiene mig for- Esai.
gæffuis / effterdi de lære
saadan Lærdom som icke
er vden Menniskis Bud.
10. Effterdi da der er
ingen Raad / Hielp eller
Trøst vdi Menniskis Lær-
dom / Ord oc Lower / til
at frijes aff Synden / da
haffuer GVD sendt sin Euan
Søn her ned / oc ladit gelium
hannom bliffue Menni-
ske / paa det hand forme-
delst

delst sin Død skulde forlø=
se oss fra Død oc Synd.

II. Naar mand nu saa=
dant predicker oc bebu=
der Verden / at CHRi=
stus er den Mand / der
allene / oc ellers ingen
ting enten her offuen til
i Himmelen/ eller her ne=
dre paa Jorden / kand
forløse oc rædde oss fra
Synden / Døden/ Helff=
uede oc Dieffuelen / Det
er at Predicke Euangeli=
um/oc forkynde it lystigt/
gaat oc glædeligt Bud=
skaff.

12. Huo

12. Huo nu den Predicken hører oc annamer/ troer den oc aff gantske Hiertens Grund holder saa for / at CHRistus er Død for hans skyld / oc hand er der ved fri / ledig oc løs fra sine Synder / at hand icke tør eller kand giøre fyllist for dem/hand hører det glædelige Budskaff / der giør hannom en glad oc god Samuittighed / trøster oc styrcker hannom vdi Nød oc i Døden.

En iſte- Tro.

13. Det er da en ret CHriſtelig Tro / der fø-der oſſ paa ny / oc giør andre nyfødde Menniſke aff oſſ / at wi faa it andit Sind / Hierte oc Mod / at wi haffue Lyſt oc Kier-lighed til det gode / oc til alt det ſom Guds Low befaler.

14. Tuert om igen giør Troen det / at wi bliffue tunge / ſeene / w-uillige oc wlyſtige til det onde / at wi faa en Had oc Fiendſkaff til alt det

Guds

GVDS Low forbiuder.

15. Naar Roden oc Hiertit er saa bleffuit reent oc igenfødt / da tør mand icke sørge for gode gierninger / de skulle vel findis aff sig selff / thi det er wmueligt / at Troens oc det nyfødde hiertis Fructer skulde ey strax følge effter. Go gier ger.

16. Som er / de gode gierninger der Gud haffuer befalit / til huilcke wi haffue faait Lyst oc Kier-

lighed / met huilcke wi
tiene vor Næste.

17. Huilcke gierninger wi foruden Lowens Tuang / oc foruden Fryct for Straff / friuillige met Lyst oc Kierlighed giøre / lige som it wkysk Hierte met Lyst oc Kierlighed vden besuæring driffuer sin Wkyskhed.

Her vdi staar vor Salighed.

En

Eñ Gudelig Bøn / til at bede GUD om Syndernis Forladelſe.

O VArmhiertige Naadefulde Trofaſte GUD / Kiere Himmelſke Fader / Forbarme dig offuer oſſ arme Syndere / Handle icke med oſſ effter vore Synder / Betal oſſ icke effter vore Miſgierninger. Men handle met oſſ

 effter

effter din grundløse Godhed / Naade oc Barmhiertighed / Forlad oss alle vore Synder oc Offuertrædelser / Anname oss til dit Venskaff. Metdele oss din verdige HEligAand / som oss stedze oc altid kand styre oc regere / oc styrcke vdi Troen / En god Samuittighed oc it Christeligt Forsæt. Beuar oss i denne Dag oc huer Dag / Fra Synd oc fra Sorg / Fra alle vore Fiender oc Wuenner /

uenner / Aandelige oc Le-
gomlige / Hemmelige oc
aabenbare. Oc naar det
er din Faderlige God-
heds villie / at wi arme
Menniſke ſkulle ſkillies
fra denne Jammerlige
Dal / Da giff oſſ en Chri-
ſtelig Affſked / En Glæde-
lig Opſtandelſe paa den
Yderſte Dommedag /
Himmerige oc det Euige
Liff / Oc det for din Elſke-
lige Enbaarne Søns
JEſu Chriſti ſkyld
Amen.

Prẽtet i Kiøbenhaffn Aff Matz Vijngaard.

ANNO.

1592.

Oc findis samme steds til kiøbs.

fato 8978